

Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.147:37.015.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18117843>

Розвиток соціальної відповідальності студентів в освітньому середовищі університету

Федірчик Тетяна Дмитрівна

доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та освітньої діяльності Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, 58012, Чернівці, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-5433-516X>

Тимчук Денис Ростиславович

здобувач 1 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, 58012, Чернівці, Україна,
<https://orcid.org/0009-0008-6199-2150>

Прийнято: 12.12.2025 | Опубліковано: 29.12.2025

***Анотація:** У статті комплексно розглянуто теоретичні засади та практичні умови розвитку соціальної відповідальності студентів в освітньому середовищі університету, що набуває особливої значущості в контексті трансформації системи забезпечення якості вищої освіти та впровадження принципів партнерської взаємодії. Показано, що соціальна відповідальність є ключовим компонентом культури якості, який виявляється у свідомій участі здобувачів освіти у прийнятті рішень, формуванні освітніх програм, дотриманні академічної доброчесності та реалізації громадянських ініціатив.*

Метою дослідження є аналіз концептуальних основ і практичних механізмів розвитку соціальної відповідальності студентів і викладачів через партнерську взаємодію як інструмент удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Методи дослідження включають теоретичний аналіз наукових праць із педагогіки, соціології та освіти, систематизацію і класифікацію ключових понять, контент-аналіз нормативно-правових документів, положень ESG-2015 та рекомендацій НАЗЯВО, а також порівняльний метод для виокремлення особливостей традиційної та партнерської моделей взаємодії.

Результати роботи полягають в обґрунтуванні змісту соціальної відповідальності як складника культури якості та визначенні її проявів на особистісному, груповому та інституційному рівнях. Розкрито потенціал партнерської взаємодії викладачів і студентів у забезпеченні якості освіти та запропоновано модель розвитку соціальної відповідальності, що охоплює мотиваційно-ціннісний, освітньо-інформаційний, практичний і рефлексивно-аналітичний компоненти. Окреслено організаційно-педагогічні умови, які сприяють зростанню відповідальної поведінки студентів: створення ціннісно орієнтованого освітнього середовища, розвиток культури академічної доброчесності, включення студентів у процес прийняття рішень, а також розширення можливостей для їхньої соціальної та громадянської активності. У *висновках* доведено, що соціальна відповідальність студентів і викладачів є важливою передумовою формування сталої внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти. Партнерська модель взаємодії сприяє створенню відкритого, етичного та орієнтованого на розвиток здобувачів середовища, активізує студентську участь у прийнятті рішень і забезпечує позитивні інституційні зміни. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення практик забезпечення якості та подальших досліджень у напрямках громадянської освіти й соціальної відповідальності університетів.

Ключові слова: партнерська взаємодія; педагогіка партнерства; університетське освітнє середовище; учасники освітнього процесу; внутрішня система забезпечення якості освіти; академічна доброчесність; громадянська активність; формування цінностей; культура якості.

Development of Students' Social Responsibility in the University Educational Environment

Tetiana Fedirchuk

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work and Educational Activities, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 58012, Chernivtsi, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5433-516X>

Denys Tymchuk

First-year PhD student of the third (educational and scientific) level of higher education, specialty 011 "Educational and Pedagogical Sciences", Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 58012, Chernivtsi, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-6199-2150>

***Abstract:** This article provides a comprehensive analysis of the theoretical foundations and practical conditions for developing students' social responsibility within the university educational environment, which has become particularly significant in the context of the transformation of the higher education quality assurance system and the implementation of principles of partnership-based interaction. It is demonstrated that social responsibility constitutes a key component of the culture of quality, manifested through students' conscious participation in decision-making, the development of educational programmes, adherence to academic*

*integrity, and engagement in civic initiatives. The purpose of this study is to analyze the conceptual foundations and practical mechanisms for fostering social responsibility among students and academic staff through partnership interaction as a means of enhancing the internal quality assurance system in higher education. The research methods include a theoretical analysis of scholarly works in pedagogy, sociology, and education; the systematization and classification of key concepts; a content analysis of regulatory documents, ESG-2015 standards, and NAQA recommendations; and a comparative method aimed at distinguishing the characteristics of traditional and partnership-based models of interaction. **The study's results** substantiate the importance of social responsibility as an integral component of quality culture and identify its manifestations at the individual, group, and institutional levels. The study reveals the potential of partnership interaction between teachers and students in ensuring the quality of education and proposes a model for developing social responsibility that encompasses motivational and value-based, educational and informational, practical, and reflective-analytical components. The organizational and pedagogical conditions that enhance responsible behaviour among students are identified, including the creation of a value-oriented educational environment, the development of a culture of academic integrity, the involvement of students in decision-making processes, and the expansion of opportunities for their social and civic engagement.*

***The conclusions** demonstrate that the social responsibility of students and academic staff is an essential prerequisite for the formation of a sustainable internal quality assurance system in higher education. A partnership-based model of interaction contributes to the creation of an open, ethical, and learner-oriented environment, stimulates student participation in decision-making, and fosters positive institutional change. The obtained results can be used to improve quality assurance practices and serve as a basis for further research in the fields of civic education and university social responsibility.*

***Keywords:** partnership interaction; pedagogy of partnership; university educational environment; participants of the educational process; internal quality assurance system of education; academic integrity; civic activity; values formation; quality culture.*

Постановка проблеми. У сучасному світі якість вищої освіти постає як цілісна система, що формується через взаємодію всіх учасників освітнього процесу та відображає рівень академічних результатів і організаційно-ресурсного забезпечення закладу. Зростаюча роль людиноцентричних цінностей, принципів сталого розвитку, відкритості та доброчесності зумовлює необхідність переосмислення підходів до внутрішнього забезпечення якості освіти, в центрі якого має стояти партнерська взаємодія студентів і викладачів на засадах соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність постає як інструмент реального впливу на формування освітнього середовища, що поєднує морально-етичний вимір із забезпеченням розвитку особистості, професійної компетентності та громадянської активності. Саме відповідальне ставлення викладачів і студентів до змісту, методів і результатів навчання стає запорукою ефективності внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Актуальність теми зумовлена низкою чинників. По-перше, трансформацією вищої освіти України відповідно до стандартів Європейського простору вищої освіти, які передбачають активну участь здобувачів у процесах управління якістю. По-друге, соціальними викликами воєнного часу, які посилюють запит на співучасть, академічну солідарність, етичність та соціальну відповідальність усіх учасників навчального процесу.

Попри зростання наукового інтересу до проблематики соціальної відповідальності в освіті, обмежено висвітленими залишаються питання формування партнерських практик між викладачами та студентами в контексті

забезпечення якості освітнього процесу, що актуалізує потребу в системному дослідженні чинників, механізмів і моделей відповідної взаємодії.

Забезпечення якості вищої освіти стало одним із ключових пріоритетів освітньої політики України, що підтверджується нормативними документами МОН, діяльністю НАЗЯВО [1] та імплементацією стандартів ESG (Європейські стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти) [2]. У цьому контексті соціальна відповідальність учасників освітнього процесу (викладачів і студентів) стає основою побудови відкритого, прозорого, партнерського середовища.

Особливої актуальності набуває проблема у зв'язку з потребою адаптації освітніх процесів до викликів сьогодення: цифрової трансформації, гібридного навчання, воєнних дій та постійного реформування. Соціально відповідальні дії всіх учасників освітнього процесу підвищують рівень довіри в академічному середовищі та сприяють формуванню культури якості як безперервного процесу. Значення ціннісних засад відповідальної поведінки учасників освітнього процесу ґрунтовно висвітлено у навчальному посібнику за ред. А. Колота [3]. Також UNESCO у своєму звіті (2021) [4] наголошує, що сучасні системи освіти мають формувати відповідальних громадян, здатних діяти у складних соціальних умовах. Водночас, як зазначає OECD (2020) [5], розвиток відповідальності та активної позиції студентів є одним із ключових індикаторів зрілості системи вищої освіти та її здатності адаптуватися до сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціальної відповідальності в освіті є предметом активного наукового обговорення як в Україні, так і за кордоном. Серед українських досліджень варто відзначити аналітичну доповідь Інституту вищої освіти НАПН України (О. Оржель, О. Петрос, Н. Шофолова, О. Литовченко, 2023) [6], у якій соціальну відповідальність закладів вищої освіти розглянуто як вагомий вимір суспільної місії університетів та чинник розвитку освітнього середовища, зокрема в умовах

суспільних викликів. Автори на основі результатів соціологічного опитування демонструють актуальність системного формування відповідальної позиції учасників освітнього процесу та потребу її інституційної підтримки. У звіті OECD *Global competence for an inclusive world* [7] соціальна відповідальність в освітньому контексті розглядається як здатність закладів освіти інтегрувати цінності сталого розвитку, громадянської активності та відповідального прийняття рішень в освітнє середовище, що сприяє формуванню соціально відповідальної поведінки здобувачів освіти.

У межах аналізу європейського досвіду університетської автономії Бульвінська О. [8] розкриває механізми реалізації соціальної відповідальності університетів через інтеграцію соціальної місії закладів вищої освіти в управлінські та освітні практики. У дослідженні акцентовано значення відповідальної взаємодії зі стейкхолдерами та інституційних механізмів як чинників підвищення якості вищої освіти.

Соціальну відповідальність у педагогічному вимірі Вайнола Р. [9] розглядає як важливий чинник формування життєвої успішності особистості в освітньому процесі. Обґрунтовано зв'язок соціально відповідальної поведінки з розвитком ціннісних орієнтацій, активної життєвої позиції та готовності до свідомої участі в суспільному житті.

Проблематику формування соціальної відповідальності здобувачів вищої освіти Ляска О. та ін. [10] аналізують крізь призму стратегій, механізмів та організаційно-педагогічних умов її розвитку. Підкреслено роль ціннісно орієнтованого освітнього середовища, партнерської взаємодії та практичного залучення студентів до соціально значущої діяльності як визначальних чинників становлення відповідальної позиції.

У контексті сучасних суспільних трансформацій в Україні Вайнола Р. та ін. [11] висвітлюють роль соціальної освіти у формуванні громадянської свідомості та соціальної відповідальності молоді. Наголошено на значенні

соціально-освітніх практик для розвитку активної громадянської позиції, ціннісних орієнтацій і готовності молоді до відповідальної участі в суспільному житті.

Проблему академічної доброчесності як складник соціальної відповідальності університету Рябченко В. [12] розглядає через призму феномена корпоративної академічної нечесності. Обґрунтовано потребу впровадження інституційних механізмів запобігання порушенням академічної доброчесності для формування культури якості та довіри в університетському освітньому середовищі. Особливу увагу приділено впливу зазначених механізмів на формування відповідальної поведінки студентів, їхнє усвідомлення академічних цінностей та активну участь у підтриманні стандартів доброчесності в освітньому процесі.

Формування соціальної позиції студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти Васильєва С. та ін. [13] визначають як результат цілеспрямованого педагогічного впливу. У роботі обґрунтовано роль освітнього середовища університету, взаємодії викладачів і студентів та організації виховної діяльності у становленні соціально відповідальної поведінки студентства.

У площині сучасних освітніх реформ Кучинська І. та ін. [14] аналізують педагогічні стратегії розвитку соціальної відповідальності здобувачів освіти. Акцент зроблено на значенні студентоцентризованих підходів, партнерської взаємодії та активного залучення студентів до освітнього процесу як умов формування відповідальної позиції в університетському освітньому середовищі.

Зміст, форми та методи формування соціальної відповідальності молоді Vainola R. та ін. [15] розкривають у контексті освітнього простору. Підкреслено значущість інтеграції ціннісно орієнтованих освітніх практик, активної участі студентів і створення сприятливого університетського середовища для розвитку соціально відповідальної поведінки.

Взаємозв'язок соціальної активності студентів і характеристик освітнього середовища закладу вищої освіти Матвієнко О. [16] аналізує як ключовий чинник їхнього соціального становлення. Доведено, що відкритість освітнього середовища та можливості участі студентів у спільній діяльності безпосередньо впливають на розвиток їхньої соціальної відповідальності.

Процес формування соціальної відповідальності майбутніх фахівців Цюприк А. Я. та ін. [17] досліджують у межах цілісного освітнього середовища закладу вищої освіти. У публікації акцентовано, що інтеграція освітніх, виховних і соціально орієнтованих практик університету сприяє становленню відповідальної професійної та громадянської позиції студентів.

Серед зарубіжних дослідників заслуговують на увагу праці Márcia Coelho та Isabel Menezes (2021) [18], у яких проаналізовано роль сервісного навчання (service learning) і громадянської освіти у формуванні соціально відповідальних особистостей. Отримані авторами результати засвідчують, що такі форми навчання сприяють розвитку активної громадянської позиції студентів і підвищенню рівня їхньої соціальної активності.

Концептуалізація соціально відповідального університету розглядається також у сучасних міжнародних дослідженнях, зокрема у систематичному огляді A. Godonoga та B. Sporn [19]. Вчені підкреслюють, що соціально відповідальний університет розглядається як інституція, яка інтегрує суспільну місію у стратегію, управління та взаємодію зі стейкхолдерами, а практики соціальної відповідальності мають відчутний вплив на студентів і громади.

Вагомими є також рекомендації Міжнародної асоціації університетів (IAU, 2017) [20], у яких окреслено практичні кроки впровадження соціальної відповідальності на інституційному рівні та підкреслено доцільність інтеграції відповідних принципів у всі сфери університетського життя.

Таким чином, аналіз сучасних досліджень свідчить про зростання уваги до питань соціальної відповідальності в освітньому середовищі, що вимагає

подальших теоретичних та практичних розробок саме у напрямі формування ефективних моделей партнерської взаємодії між суб'єктами освітнього процесу.

Однак інтеграція соціальної відповідальності та партнерства саме у вимірах внутрішньої системи забезпечення якості освіти залишається малодослідженою, що відкриває нові можливості для наукового аналізу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявні дослідження соціальної відповідальності в освіті, недостатньо вивченими залишаються механізми її практичної реалізації у взаємодії викладачів і студентів у межах внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Зокрема, потребують подальшого аналізу моделі партнерської співпраці, умови їх ефективного впровадження та вплив на формування культури якості в університетському середовищі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є аналіз теоретичних засад і практичних аспектів реалізації соціальної відповідальності студентів і викладачів у межах партнерської взаємодії як інструменту внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. У дослідженні використано такі методи: теоретичний аналіз наукових джерел із педагогіки, соціології, управління освітою; систематизація і класифікація понять «соціальна відповідальність», «партнерство», «якість освіти»; контент-аналіз нормативно-правових документів та рекомендацій НАЗЯВО, ESG-2015; метод порівняння для виявлення відмінностей між традиційною та партнерською моделлю взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Соціальна відповідальність* як елемент культури якості освіти полягає у свідомій участі всіх суб'єктів освітнього процесу в розбудові якісного, доброчесного, етичного освітнього середовища. У межах вищої освіти вона проявляється в готовності брати участь у прийнятті рішень, оцінюванні освітніх програм, дотриманні академічної доброчесності, участі в житті університету.

Важливою у розвитку соціальної відповідальності здобувачів освіти є налагодження партнерської взаємодії викладача і студентів. Традиційна модель «викладач – це джерело знань, а студент є пасивним реципієнтом» трансформується в модель співучасті, коли студент є повноцінним учасником освітнього процесу, а викладач виступає фасилітатором і ментором. Такий формат взаємодії ґрунтується на спільному формулюванні навчальних цілей, залученні студентів до розроблення компонентів освітньої програми, колективному обговоренні результатів навчання та забезпеченні відкритого зворотного зв'язку щодо викладання.

Дослідження українських учених також підтверджують ефективність партнерської моделі у формуванні відповідальної та активної позиції студентів. У монографії Ю. М. Рашкевича [21] студентоцентроване навчання визначається як ключовий орієнтир модернізації вищої освіти в межах Болонського процесу, що передбачає посилення ролі здобувача освіти, розвиток автономності та відповідальності, а також перехід до партнерської взаємодії в системі «викладач–студент». Порівняльну характеристику традиційної та партнерської моделей взаємодії подано в Таблиці 1.

Для реалізації означеного процесу доцільним є застосування інституційних механізмів забезпечення соціальної відповідальності в системі вищої освіти. Функціонування системи внутрішнього забезпечення якості охоплює комплекс інструментів, спрямованих на активне залучення студентів до управління освітнім процесом, зокрема через участь у групах внутрішнього забезпечення якості, акредитаційних комісіях та органах студентського самоврядування. Вагому роль у цьому процесі відіграють регулярні анкетування й опитування студентів, результати яких використовуються для вдосконалення змісту та структури освітніх компонентів. Прозорість і підзвітність освітньої діяльності забезпечується через публічні звіти про якість освіти, що відображають

оцінювання освітнього процесу з урахуванням рівня студентської участі та академічної активності.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційної та партнерської моделей взаємодії у ЗВО

Критерій	Традиційна модель	Партнерська модель
Роль викладача	Викладач – основне джерело знань; контролює навчальний процес	Викладач – ментор і фасилітатор; спрямовує, підтримує, співпрацює
Роль студента	Пасивний отримувач інформації, виконує інструкції	Активний учасник, співторець освітнього процесу
Участь у прийнятті рішень	Мінімальна участь; рішення ухвалює викладач або адміністрація	Спільне формулювання цілей, обговорення змісту й результатів навчання
Характер взаємодії	Односторонній: «викладач → студент»	Діалогічний, двосторонній, заснований на співпраці
Мотивація студента	Зовнішня (оцінки, контроль, вимоги)	Внутрішня (саморозвиток, участь, відповідальність)
Механізми зворотного зв'язку	Формальні, епізодичні	Постійний відкритий зворотний зв'язок, вплив на зміни
Очікувані результати	Відтворення знань, виконання вимог	Розвиток автономії, критичного мислення, соціальної відповідальності

Сформовано автором

Підвищення кваліфікації викладачів у напрямках партнерської взаємодії, фасилітації, педагогічної етики та розвитку soft skills створює додаткові умови для формування культури відповідальності в університетському середовищі. У міжнародній освітній практиці студентська участь розглядається як один із визначальних чинників забезпечення якості освіти, що підтверджується висновками Healey, Flint та Harrington щодо зростання відповідальності студентів і підвищення ефективності освітнього процесу за умов їх залучення як партнерів у навчанні [22].

Основою соціальної відповідальності, безумовно, виступає *культура академічної доброчесності*. Соціальна відповідальність у сфері вищої освіти ґрунтується на дотриманні принципів академічної доброчесності, які

виявляються в чесності, об'єктивності та довірі в освітній діяльності. Формування культури академічної доброчесності розглядається як взаємний процес, що передбачає інституційне регламентування через положення та кодекси етики, системну просвітницьку роботу серед студентів і послідовну реалізацію особистісного прикладу з боку викладачів. У дослідженнях С. М. Квіта [23] академічна доброчесність розглядається як фундаментальна умова якості вищої освіти та складова соціальної відповідальності університетів, що забезпечує формування довіри до результатів навчання, наукової діяльності та інституційної репутації закладів вищої освіти.

Вагоме значення у розвитку соціальної відповідальності студентів має суспільний вимір відповідальності, що передбачає активну участь викладачів і студентів університету як агентів змін у межах освітнього простору та в ширшому контексті місцевих громад. Соціальні ініціативи, волонтерство, участь у проєктах розвитку громадської думки виступають проявами соціально відповідального громадянства, яке повинне культивуватися в університеті. Зарубіжні дослідження також засвідчують значний вплив участі студентів у волонтерських та соціальних програмах на їхній громадянський розвиток. У працях Б. Голла та Р. Тандона [24] університет розглядається як соціально відповідальна інституція, діяльність якої має бути безпосередньо пов'язана з потребами громади, а залучення студентів до партнерських ініціатив і суспільно значущих проєктів визначається як важливий чинник формування їхньої соціальної відповідальності та громадянської активності. Також, дослідження В. Cheskoway та А. Aldana підтверджують, що участь студентів у соціальних та громадянських ініціативах є ключовим механізмом формування сталих навичок відповідальної поведінки та громадянської залученості [25].

На нашу думку, розвиток соціальної відповідальності студентів у контексті вищої освіти забезпечується сукупністю базових організаційно-педагогічних умов, реалізація яких потребує системного підходу на рівні закладу вищої освіти.

Передусім вагоме значення має формування ціннісно орієнтованого освітнього середовища, що проявляється у становленні культури академічної доброчесності, взаємної поваги та етичної взаємодії, підтримці людяності, співпереживання й активної громадянської позиції, а також у послідовному впровадженні освітніх цінностей у всі компоненти освітніх програм незалежно від спеціальності.

Необхідною умовою виступає налагодження партнерської моделі взаємодії між викладачами і студентами, яка передбачає участь студентства у прийнятті управлінських та академічних рішень, обговоренні освітніх програм і оцінюванні якості викладання, а також спільну відповідальність за результати навчання. У межах такої моделі змінюється професійна роль викладача, яка набуває рис наставництва та фасилітації освітнього процесу. Як підкреслюють С. Bovill, А. Cook-Sather та Р. Felten, залучення студентів як співтворців освітнього процесу істотно посилює відчуття відповідальності, авторства й мотивації до якісної взаємодії в університетському середовищі [26].

Важливу роль відіграє створення умов для практичного залучення студентів до суспільно корисної діяльності, що реалізується через участь у волонтерських проєктах, соціальних кампаніях та ініціативах університету, виконання громадських, екологічних і благодійних проєктів, а також проходження стажувань в організаціях, діяльність яких пов'язана з розв'язанням соціальних викликів. Доповненням до цього процесу виступає запровадження в освітній процес навчальних дисциплін і освітніх подій із фокусом на соціальну відповідальність, зокрема курсів з громадянської освіти, етики, сталого розвитку та лідерства, інтеграція відповідної тематики в усі галузі підготовки майбутніх фахівців, організація тренінгів, хакатонів і дебатів на соціально значущі теми.

Активізація діяльності студентського самоврядування та посилення його впливу на розвиток університету створюють додаткові можливості для формування відповідальної позиції студентства через реальну участь органів

самоврядування в житті закладу, ініціювання проєктів, спрямованих на підвищення якості освіти й добробуту університетської спільноти, а також відповідальне представлення інтересів студентів. Значущим чинником виступає й формування позитивного соціально-психологічного середовища та демонстрація зразків відповідальної поведінки з боку представників академічної спільноти, що забезпечується поведінковими моделями викладачів і адміністрації, публічним визнанням соціально активних студентів і функціонуванням прозорих механізмів реагування на порушення етичних норм.

Завершальним елементом зазначеної системи умов є надання студентам можливості усвідомлювати реальні результати власної діяльності через реалізацію соціально-освітніх, соціально-гуманітарних і соціально-наукових проєктів, результати яких мають відчутний вплив на громаду, університет або молодіжне середовище. Такий досвід сприяє формуванню почуття причетності, усвідомлення власного впливу та значущості особистого внеску в розвиток суспільства. Організаційно-педагогічні умови та їхній очікуваний вплив на розвиток соціальної відповідальності студентів систематизовано в Таблиці 2.

Означені умови, на нашу думку, можуть бути ефективно реалізовані лише за підтримки інституційного рівня ЗВО, зацікавлених викладачів і активної позиції самих студентів.

Пропонуємо *Модель розвитку соціальної відповідальності студентів у ЗВО на засадах партнерської взаємодії*, яка передбачає системне формування соціальної відповідальності у студентів через тісну партнерську взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. В основі моделі лежать чітко визначені цінності та принципи, зокрема партнерство, взаємна відповідальність, академічна доброчесність, гуманізм, повага до прав і свобод особистості. Наведені цінності виступають орієнтирами у формуванні освітнього середовища, де студенти не лише отримують знання, але й розвивають навички відповідальної соціальної поведінки, критичного мислення та громадянської

активності. Мета моделі – забезпечення комплексного розвитку студента як активного, соціально відповідального громадянина, який свідомо та ефективно реалізує свої громадянські права і обов'язки як у межах університетської громади, так і за її межами.

Таблиця 2

Організаційно-педагогічні умови розвитку соціальної відповідальності студентів

Умова	Зміст реалізації	Очікуваний результат
Ціннісно-орієнтоване освітнє середовище	Формування академічної доброчесності, етичної взаємодії, поваги, солідарності; інтеграція освітніх цінностей у всі компоненти програм	Формування культури довіри, емпатії, відповідального ставлення до навчання та спільноти
Партнерська модель взаємодії	Спільне прийняття рішень; участь студентів у розробці програм; відкритий діалог; зміна ролі викладача на фасилітатора	Зростання суб'єктності, автономії, мотивації студентів; підвищення якості освітнього процесу
Практичне залучення до соціальної діяльності	Волонтерські програми, соціальні, екологічні, благодійні проєкти; співпраця з громадськими організаціями	Формування соціально активної поведінки; розвиток громадянської відповідальності
Інтеграція соціальної відповідальності в навчальний процес	Курси з громадянської освіти, етики, сталого розвитку, лідерства; тренінги, дебати, просвітницькі заходи	Усвідомлення соціальної ролі університету; розвиток критичного мислення та етичної компетентності
Підтримка студентського самоврядування	Участь студентів у прийнятті рішень; реалізація проєктів; представлення інтересів студентської спільноти	Формування лідерства, відповідальності; підвищення залученості до управління університетом
Позитивне соціальне середовище	Демонстрація відповідальної поведінки викладачами; прозорі механізми реагування на етичні порушення; підтримка соціальної активності	Зміцнення етичної культури; формування моделей відповідальної поведінки
Видимість результатів діяльності	Реалізація проєктів з реальним соціальним ефектом; публічна звітність; рефлексія та самооцінювання	Підвищення мотивації; відчуття впливу, причетності та значущості

Сформовано автором

Суб'єкти партнерської взаємодії представлені студентами, викладачами, адміністрацією ЗВО, а також партнерами з громадянського суспільства. Студенти виступають активними учасниками освітніх процесів, беруть участь у розробці та реалізації освітніх програм, соціальних ініціатив та проєктів. Викладачі виконують функції наставників, фасилітаторів і консультантів, формуючи умови для розвитку соціальної відповідальності студентів шляхом особистісного прикладу та залучення здобувачів освіти до процесів прийняття рішень. Професійна діяльність викладачів спрямовується на демонстрацію соціально відповідальної поведінки, підтримку культури академічної доброчесності, відкритого діалогу та партнерської співпраці в студентському середовищі. Адміністрація ЗВО ініціює, координує та підтримує умови для ефективної взаємодії, створюючи нормативно-правову та організаційну базу для успішного впровадження принципів соціальної відповідальності. Зовнішні партнери, представлені громадськими організаціями, волонтерськими рухами та іншими суб'єктами громадянського суспільства, забезпечують можливості для практичної реалізації відповідальних дій поза університетом, стимулюють студентів до активної участі в соціально значущих проєктах, розширюють їхній соціальний досвід і сприяють формуванню громадянської позиції.

До структурних компонентів моделі віднесемо наступні:

- мотиваційно-ціннісний компонент передбачає формування внутрішньої потреби студентів діяти соціально відповідально через активне залучення до обговорення освітніх політик, участі в різноманітних соціально важливих ініціативах;
- освітньо-інформаційний компонент реалізується шляхом інтеграції питань соціальної відповідальності в навчальні дисципліни та організації тематичних просвітницьких заходів, тренінгів, лекцій;

- практичний компонент включає безпосередню участь студентів у волонтерських, екологічних, соціальних проєктах, сервісному навчанні, а також діяльності студентського самоврядування;

- рефлексивно-аналітичний компонент передбачає регулярне обговорення результатів діяльності, самооцінку студентами власної соціальної активності, звітність та оцінку соціального ефекту здійснених ініціатив.

Можемо запропонувати наступні етапи реалізації моделі:

1. Діагностичний етап охоплює аналіз початкового рівня соціальної активності студентів, виявлення потенційних точок росту.

2. Організаційно-освітній етап передбачає створення сприятливого освітньо-розвивального середовища, запуск платформ для ефективної партнерської взаємодії.

3. На практичному етапі реалізуються конкретні соціальні ініціативи, забезпечується активна взаємодія з громадськими організаціями та внутрішніми органами самоврядування ЗВО.

4. Аналітико-рефлексивний етап передбачає моніторинг, оцінку ефективності ініціатив, коригування подальших дій, широке публічне висвітлення результатів.

Очікувані результати впровадження моделі охоплюють становлення активної громадянської позиції студентів, посилення культури відповідальності в закладі вищої освіти та підвищення якості освітнього процесу завдяки розширенню студентської участі. Реалізація моделі забезпечує позитивні зміни у внутрішньому житті університету й у форматах його взаємодії з громадою, а також сприяє розвитку лідерських якостей студентів, формуванню здатності до ефективної командної роботи та зростанню мотивації до соціальної активності. Крім того, очікується зростання авторитету університету як інституції, яка активно реалізує принципи соціальної відповідальності та сталого розвитку.

Висновки. У статті обґрунтовано, що соціальна відповідальність студентів і викладачів є важливим чинником забезпечення якості вищої освіти, особливо в умовах трансформації освітніх підходів і підвищення автономії ЗВО. Реалізація партнерської взаємодії у системі вищої освіти можлива лише за умови: визнання студентів як рівноправних суб'єктів навчального процесу; підтримки діалогу, відкритості та прозорості в управлінні якістю; формування культури відповідальності та доброчесності на всіх рівнях освітнього процесу.

Соціально відповідальна позиція викладача полягає у створенні умов для особистісного зростання студента, його залучення до активного освітнього та суспільного життя й реалізується через професійну організацію змісту навчальних дисциплін і освітнього середовища загалом. Водночас студент, як відповідальний учасник освітнього процесу, має бути залучений до спільного прийняття рішень, участі в освітніх ініціативах, розвитку університетської спільноти.

Партнерська модель на основі соціальної відповідальності сприяє формуванню сталої внутрішньої системи забезпечення якості, яка відображає потреби й очікування всіх учасників освітнього процесу.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на аналіз інструментів мотивації студентів до участі в забезпеченні якості освіти, розроблення моделей оцінювання рівня соціальної відповідальності в студентсько-викладацькому середовищі, дослідження впливу практик партнерської взаємодії на результативність освітніх програм, а також вивчення міжнародного досвіду реалізації соціальної відповідальності в університетах із визначенням можливостей його імплементації в українському контексті.

Список використаних джерел

1. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти. Київ: НАЗЯВО, 2020.

2. ESG – Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Brussels : ENQA, 2015. 32 p.
3. Соціальна відповідальність: навчальний посібник / за ред. А. М. Колота. Київ: КНЕУ, 2015. 254 с.
4. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris: UNESCO Publishing, 2021.
5. OECD. Education at a Glance 2020: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2020.
6. Оржель О., Петроє О., Шофолова Н., Литовченко О. Соціальна відповідальність у закладах вищої освіти України: результати соціологічного опитування: аналітична доповідь; за наук. ред. О. Петроє. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 70 с.
7. Organisation for Economic Co-operation and Development. Global competence for an inclusive world. Paris : OECD Publishing, 2023. 72 p. URL: <https://www.oecd.org/education/global-competence/> (дата звернення: 10.12.2025).
8. Bulvinska O. Механізми реалізації соціальної відповідальності університетів в умовах університетської автономії: європейський досвід. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2023. № 2(75). С. 102–112. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/article/download/283373/277565>
9. Вайнола Р. Х. Соціальна відповідальність як чинник формування життєвої успішності. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. Вип. 2(9). С. 188–195. URL: https://journal.khmnra.edu.ua/index.php/njKhNA/issue/download/10/%D0%9D%D0%96%D0%A5%D0%9D%D0%90_2%289%2923#page=188
10. Ляска О., Голіней В. Формування соціальної відповідальності здобувачів вищої освіти: стратегії, механізми, умови. *Інновації в сучасній освіті: методологія, технологія, дидактичні та виховні аспекти*. 2023. С. 227–235.

URL:<http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/11347/1/%D0%A2%D0%9A-23-227-235.pdf>

11. Вайнола Р. Х., Друзь Г. М., Ворошук О. Д. Роль соціальної освіти у формуванні громадянської свідомості та соціальної відповідальності молоді України. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. Вип. 21. С. 1–9. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/download/1240/1118>
12. Riabchenko V. Корпоративна академічна нечесність як проблема соціальної відповідальності університету. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2021. № 2. С. 16–24. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/article/download/235704/234038>
13. Васильєва С. О., Агаркова Н. О. Формування соціальної позиції студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти. [Назва видання]. 2021. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstreams/31a4521e-8afd-4fe8-accb-08999d60b2c0/download>
14. Кучинська І. О., Гречановська О. В., Атинян А. О. Педагогічні стратегії розвитку соціальної відповідальності претендентів на освіту в контексті сучасних освітніх реформ. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. Вип. 18. С. 1–10. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/download/956/837>
15. Vainola R., Tzechen X. Зміст, форми та методи формування соціальної відповідальності молоді. *Educological Discourse*. 2025. Т. 49, № 2. С. 102–108. URL: <https://www.od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/1251/972>
16. Матвієнко О. В. Взаємозв'язок соціальної активності студентів та освітнього середовища ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 65, т. 2. С. 311–317. URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/bitstreams/e2f85f7e-ccf3-4b79-97ac-e7ed253010b0/download>

- 17.Цюприк А. Я., Якимович О. Н., Рузяк Т. І. Формування соціальної відповідальності фахівців в освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 3(49). С. 984–996. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-3\(49\)-984-996](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-3(49)-984-996)
- 18.Coelho M., Menezes I. University Social Responsibility, Service Learning, and Students' Civic Education. *Journal of Social Science Education*, 2021, vol. 20, no. 3, pp. 45–59.
- 19.Godonoga A., Sporn B. The conceptualisation of socially responsible universities in higher education research: a systematic literature review. *Studies in Higher Education*, 2023. DOI: 10.1080/03075079.2022.2145462.
- 20.International Association of Universities (IAU). *Guidelines for Universities Engaging in Social Responsibility*. Paris: IAU Publishing, 2017. 28 p.
- 21.Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.
- 22.Healey M., Flint A., Harrington K. *Students as Partners in Learning and Teaching in Higher Education*. York: Higher Education Academy, 2014.
- 23.Квіт С. М. Академічна доброчесність: виклики та можливості для українських університетів : монографія. Київ : Дух і Літера, 2018. 256 с.
24. Hall B., Tandon R. *Socially Responsible Higher Education: International Perspectives*. New York : Palgrave Macmillan, 2021. 356 p.
25. Checkoway B., Aldana A. Civic engagement pedagogy in the community college: Theory and practice. *Community College Journal of Research and Practice*, 2013, vol. 37(4), pp. 271–280.
- 26.Bovill C., Cook-Sather A., Felten P. Students as co-creators in higher education: An overview. *Higher Education*, 2011, vol. 62(2), pp. 93–106.